

Univerzita Karlova v Praze

Právnická fakulta

Lustra ní zákony a jejich ústavnost dnes

Studentská vědecká odborná činnost

Kategorie: magisterské studium

2014

VII. ročník

Autor: Jakub Stejskal

Konzultant: JUDr. Jan Kudrna Ph.D.

estné prohlášení a souhlas s publikací práce

Prohlašuji, že jsem práci předkládanou do VII. ročníku Studentské vědecké a odborné společnosti (SVO) vypracoval samostatně za použití literatury a zdrojů v ní uvedených. Dále prohlašuji, že práce nebyla ani jako celek, ani z podstatné části dříve publikována, obhájena jako součást bakalářské, diplomové, rigorózní nebo jiné studentské kvalifikační práce a nebyla předložena do předchozích ročníků SVO a jiné soutěže.

Souhlasím s užitím této práce rozšiřováním, rozmnožováním a sdělováním ve společnosti v neomezeném rozsahu pro účely publikace a prezentace PF UK, včetně užití třetími osobami.

V Mnichovicích dne 13. 4. 2014

.....

Jakub Stejskal

Poděkování

Rád bych poděkoval JUDr. Janu Kudrnovi Ph.D. a doc. Dr. Ing. Jánů Gronskeému CSc. za jejich čas a cenné připomínky. Dále patří poděkování prof. JUDr. Zdeňku Jiřínskému DrSc., Mgr. Václavu Bartuškově a JUDr. Stanislavu Devátému Dr. za jejich vstřícnost a ochotu, která mi umožnila nahlédnout na rozebíranou problematiku z několika úhlů.

Obsah

Úvod.....	1
1 Shrnutí lustrací zákon	2
1.1 Přijetí	2
1.2 Aplikace.....	2
2 Rozhodnutí ústavních soudů ve věci lustrací.....	3
2.1 Lustrace I.	3
2.2 Lustrace II.....	4
2.3 Rozbor Lustrace II.	5
3 Mezinárodní právní kontext	8
3.1 Ustanovení mezinárodních smluv	8
3.2 Polské lustrace	9
4 Lustrací zákony a Evropský soud pro lidská práva	11
4.1 Sidabras a Džiautas proti Litvě	11
4.2 Rainys a Gasparovičius proti Litvě	12
4.3 Ždanoka proti Lotyšsku	12
4.4 Turek proti Slovensku	12
4.5 Shrnutí judikatury ESLP.....	13
5 Specifika českých lustrací zákonů	15
5.1 Brzké přijetí	15
5.2 Neaplikovatelnost zákonů na soukromý sektor a volené funkce.....	15
5.3 Princip kolektivní viny	15
5.4 Absence liberálních důvodů	17
5.5 Omezená možnost soudní ochrany	18
5.6 Materiály StB jako podklad pro rozhodování orgánů liberálního právního státu	18
5.7 Retroaktivní charakter	19

Záv r.....	20
Seznam použitých zdroj	21

Úvod

Od Sametové revoluce, symbolu návratu liberálního a právního státu, uplyne již 25 let, a přesto jsou stále platnou součástí našeho právního řádu tzv. lustrací zákony¹, které na základě formálních kritérií odepírají nezanedbatelnému množství občanů přístup k adekvátním funkcím.

Zákony, si klady za cíl ochránit státní správu před osobami nejvíce spjatými i kolaborujícími s minulým režimem, přičemž toto omezení mělo platit po dobu pěti let. Zákonnodárce i Federální ústavní soud předpokládali, že poté již bude naše demokracie dostatečně stabilní. časové omezení zákon bylo ale později zrušeno a přivedeno do asné normy platí stále.

V této práci se pokusím shrnout fungování a vývoj lustrací zákonů včetně dvou judikátů ústavních soudů. Nastíním některé kauzy řešené Evropským soudem pro lidská práva, které by mohly mít dopad i na české lustrace. Alespoň v hrubých rysech poukážu na způsob, jakým lustrací proces funguje v Polsku. Dále připomenou relevantní mezinárodní smlouvy, jimiž je ČR vázána, tj. především Úmluvu o ochraně lidských práv a základních svobod (209/1992 Sb.), Úmluvu č. 111 Mezinárodní organizace práce (465/1990 Sb.), Mezinárodní pakt o občanských a politických právech a Mezinárodní pakt o hospodářských, sociálních a kulturních právech (120/1976 Sb.). Dále je třeba připomenout ustanovení ústavního pořádku, která se tématu dotýkají, tedy zejména čl. 1 a čl. 4 Ústavy ČR a čl. 3 odst. 1, čl. 4 odst. 3, čl. 21 odst. 4, čl. 26 a čl. 36 LZPS.

Pokusím se odpovědět na otázku, jestli české lustrace stále obstojí před nároky kladenými především Listinou základních práv a svobod a zmíněnými mezinárodními smlouvami.

¹ Zákon č. 451/1991 a 279/1992 Sb. (oba zákony fungují na stejném principu a dohromady tvoří jeden funkční celek, proto jsou pojmy *lustrace/lustrací zákon/lustrací zákony* pro účely této práce až na výjimky zaměnitelné)

1 Shrnutí lustrací zákon

1.1 Píjetí²

Podoba lustracího zákona byla p edem tem racionálních i vypjatých debat tém na všech úrovních společenského života. V tšina politické reprezentace souhlasila s pot ebou píjetí zákona, který by chránil nov budovanou státní správu p ed infiltrací písluhova i a aktivními protagonisty minulého režimu. Na konkrétní podob normy však byla shoda minimální. Ostré diskuze se samoz ejm nevyhnuly ani Federálnímu shromáždění a federální vlád . Samotná parlamentní rozprava nad vládním návrhem lustracího zákona³ trvala t i dny. Bylo schváleno 99 pozm ovacích návrh a nejpodstatn jší zm nou bylo odmítnutí principu individuálního píezkoumání⁴ a místo toho byla píjata koncepce kolektivní viny. Stejnou logiku pak píejal o rok pozd ji i „malý lustrací zákon“.

1.2 Aplikace

Zákonodárce v t chto normách definoval celou adu pozic, pro jejichž zastávání je nutné získat tzv. lustrací osvědčení. K jeho získání je t eba, aby lov k píed rokem 1990 nezastával ur ité pozice (nap . okresní tajemník KS), nebyl evidován jako spolupracovník StB, pípad nestudoval vybrané vysoké školy atd.

Lustrace tedy fungují na principu dvou seznam . První obsahuje vý et funkcí, pro jejichž další zastávání je pot eba, aby lov k nespadal do druhého seznamu. Druhý seznam naopak vyjmenovává píedrevolu ní funkce, jejichž výkon v rozhodném období (od 25. 2. 1948 do 17. 11. 1989) zabrá uje doty nému ucházet se o „chránné funkce“ na prvním seznamu.

Seznam „chránných funkcí“ je vcelku široký a sahá od vybraných post státní správy píes armádu, policii R, eskou televizi až k vybraným pozicím na ve ejných vysokých školách. Na druhou stranu zde nejsou lenové zastupitelských sbor vzešlých z voleb a posty v soukromé sfé e.

² Blíže *Gronský Ján*, Komentované dokumenty k ústavním d jinám eskoslovenska IV., Karolinum, Praha, 2007, str.385

³ Tisk íslo 841

⁴ *Podmínkou pro výkon funkce uvedené v § 1, s výjimkou § 1 odst. 1 písm. c), je, že se ob an v období od 25. února 1948 do 17. listopadu 1989 nepodílel na potla ování lidských a ob anských práv, tamtéž*

2 Rozhodnutí ústavních soudů ve věci lustrací

2.1 Lustrace I.

První ústavní přezkoumání lustracího zákona provedl ještě Federální ústavní soud a jednalo se bezpochyby o jeden z nejdůležitějších judikátů tohoto soudu za dobu jeho krátké existence. Ve svém nálezu⁵ FÚS shledal lustracího zákon jako ústavně konformní a to zejména ze dvou důvodů.

Za prvé se zde soud přihlásil k myšlence materiálního právního státu a přijal argument, že lustrace zabrávní destabilizaci nově vznikající demokracie, nebo *„[k]aždý stát, tím spíše takový, který byl nucen strpět po dobu více než čtyřicet let porušování základních práv a svobod ze strany totalitní moci, má právo k nastolení demokratického zřízení a uplatnění takových zákonných opatření, které směřují k odvrácení rizika subverze nebo možné recidivy totality nebo alespoň k jejich omezení.“*

Druhý aspekt, který dle FÚS svídlil pro ústavnost lustrací, bylo jejich časové omezení. *„Podmínky stanovené zákonem pro výkon takových (v zákoně uvedených) funkcí jsou navíc časově omezené na poměrně krátké období, v němž se předpokládá dovršení demokratického procesu (do 31. 12. 1996).“* Odvolávání na časovou omezenost zaznívalo i v dalších částech rozhodnutí, například ve výroku, že *„[p]odstatou tohoto zákona je výhradně do budoucna stanovit podmínky pro výkon určitých úzce vymezených funkcí nebo činností v zákonem specifikovaných, a to **nikoliv absolutně, ale jen na přechodnou dobu.**“*⁶

Otázkou ovšem zůstávalo, jestli je potřeba tyto dvě podmínky ústavnosti splnit kumulativně, nebo pouze alternativně, na což odpověděl až Ústavní soud ČR ve svém nálezu o deset let později.⁷

Nutno dodat, že i když jako celek shledal FÚS zákon ústavně v pořádku, na které pasáže přesto zrušil. Například podivný způsob „liberace“. Dle předvodního § 2 odst. 3 a § 3 odst. 2 mohl totiž ministr vnitra a obrany SFR vybraným skupinám nositelů pozitivního osvědčení udělovat výjimky. Vedle toho byl zrušen i § 2 odst. 1 písmeno c). Ten rozšířil oval lustrace i na „v domě spolupracovníky“ Státní bezpečnosti. Dle metodiky StB však do této

⁵ Pl. ÚS. 1/1992

⁶ Tamtéž; zvýraznění doplněno autorem

⁷ Pl. ÚS. 09/2001

kategorie mohli spadnout i lidé, kteří byli ve svazcích vedeni bez v domého závazku⁸. Zde sice bylo možné prozkoumat chování jednotlivce na základě komise ustanovené podle § 11, ale i tento pochybný způsob prozkoumání byl FÚS zrušen.

FÚS se dále dotknul i jiné otázky, totiž právní kontinuity. Uznal sice formální normativní kontinuitu právního řádu Československa před i po roce 1989, avšak odmítl možnost, že by právní normy bylo možné interpretovat nezávisle na hodnotovém systému liberálního demokratického právního státu.⁹

2.2 Lustrace II.¹⁰

Podruhé se lustrací zákony dostaly před ÚS po novelizaci, která zrušila jejich časové omezení.¹¹ Skupina poslanců navrhovala jak zrušení novelizací, tak i povodních lustracích zákon. Jejich hlavním argumentem bylo kromě tvrzeného porušování mezinárodních smluv a ústavního pořádku R¹² hlavně to, že zrušením časového omezení pozbyly lustrací zákony jednu z nezbytných podmínek své ústavnosti.

ÚS ovšem neshledal časové omezení zákonů jako hlavní podmínku jejich ústavnosti. Připustil sice, že časový rozměr je jedno z důležitých hledisek, určujících ústavní konformitu, ne však jediným a rozhodně nejdůležitějším. V této době kladl na princip „demokracie schopné bránit se“¹³ a legitimní požadavek politické loajality osob ucházejících se o místo ve veřejných službách. *„Ve stabilizovaných demokratických systémech je součástí požadavků vyžadovaných u osob, ucházejících se o zaměstnání ve službách státu, ve veřejných službách a na pracovištích, která jsou z hlediska bezpečnosti a stability státu považována za riziková, i splnění určitých obecných předpokladů, signalizujících názorový konsensus a loajalitu se zájmy státu a demokratickými principy, na nichž je stát budován“*

⁸ § 1. 40 odst. 2 směrnic pro práci se spolupracovníky kontrarozvědky, blíže Jiřínský, Mikule: Některé ústavní právní otázky tzv. lustracího zákona, Právník 3-4, 1992

⁹ Přibá, Jiří, Právní symbolismus, Filosofia AV ČR, Praha, 2007, str.149

¹⁰ Pl.ÚS. 09/2001 (lustrace II.)

¹¹ zákon č. 422/2000 Sb. a zákon 424/2000 Sb.

¹² § 1. 1 Ústavy České republiky č. 1/1993 Sb. § 1. 1, § 1. 4 odst. 2 a 4 a § 1. 21 odst. 4 Listiny základních práv a svobod, č. 2/1993 Sb. § 1. 4 Mezinárodního paktu o hospodářských, sociálních a kulturních právech, č. 120/1976 Sb., a s Úmluvou Mezinárodní organizace práce o diskriminaci (zaměstnání a povolání) č. 111 z r. 1958 (č. 465/1990 Sb.)

¹³ část IX, náleze lustrace II

Hledisko asu nechal ÚS ist na zákonodárci, když konstatoval, že „ur ení stupn rozvoje demokracie v ur itém stát je otázkou sociální a politickou, nikoli ústavn právní.“ Zde se tedy ÚS oproti jiným kauzám zachoval velice zdrženliv .¹⁴

2.3 Rozbor Lustrace II.

Jak již bylo uvedeno, ÚS ponechal lustra ní zákony i nadále v platnosti a to v jejich novelizovaném zn ní. Podíváme-li se tento nále z blíže, zjistíme, že je ale dost možná stejn kontroverzní jako samotné lustra ní zákony.

Soud se nap íklad zevrubn v nuje otázce, jestli záležitost lustrací není v cí rozhodnutou, nebo lustra ní zákon (ovšem ve zn ní z roku 1991) již posuzoval FÚS. Vzhledem k tomu, že od prvního p ezkumu tehdy uplynulo deset let a zákony byly dvakrát novelizovány, není p ekvapivé, že soud dosp l k záv ru, že „nále z Ústavního soudu SFR z 26. 11. 1992 nezakládá p ekážku rei iudicatae podle § 35 odst. 1 zákona . 182/1993 Sb. Ústavní soud R je tak formáln oprávn n posoudit p edložený návrh skupiny poslanc v celém jeho rozsahu.“¹⁵

Ústavní soud naopak v podstat opomenul argument navrhovatel , kte í upozor ovali na postoj Mezinárodní organizace práce ve vztahu k úmluv MOP . 111. S dalším argumentem navrhovatel , totiž že zp sob lustrací neobstojí ve srovnání s okolními zem mi, se ÚS vypo ádal vyhýbav , když ekl, že i další postkomunistické státy považují p íslušnost osob k tajné policii za relevantní ve vztahu k jejich práci ve ve ejném sektoru. ímž argument nevyvrátil, nebo navrhovatelé netvrdili, že okolní státy nep ijaly lustra ní zákony, pouze tvrdili, že nejsou založeny na formalismu a nevztahují se na tak široký vý et funkcí.

Asi nejproblematict jší ást nálezu se týká komparativního pohledu provedeného Ústavním soudem. Zde sklidil kritiku i z ad právní v dy.¹⁶

¹⁴ Ve srovnání s nap . Pl. ÚS. 24/2009 „Kauza Mel ák“

¹⁵ ást V. rozsudku

¹⁶ Viz *Kosa David*, Lustrace a b h asu aneb jak dlouho mohou eské lustra ní zákony ješt p ežit, *Jurisprudence* 5/2008 str. 11

Nebo *Kühn Zden k*, eské lustra ní rozhodnutí – role srovnávacího práva a nedostatky v soudcovské argumentaci, *Pocta Vladimíru Mikule k 65. narozeninám*, Praha ASPI Publishing 2002 str. 361 - 381

Po odvolání se na kauzu Vogt vs. N mecko¹⁷ a dílí judikaturu Evropského soudu pro lidská práva, ÚS konstatuje, že „(...) demokratický stát, a to nejen v p echodném období po pádu totality, m že vázat vstup jednotlivce do státní správy a ve ejných služeb a setrvání v nich na spln ní ur itých p edpoklad , zejména na spln ní požadavku (politické) loajality.“

To je jist pravda a k principu „demokracie schopné bránit se“ se p ihlásil již FÚS. Ale i požadavek loajality ke státu musí být vždy ústavn konformní a prostý neopravné diskriminace.¹⁸

Argumentace kauzou Vogt není pro Ústavní soud p íliš š astná. Zde se totiž ESLP sice také p ihlásil k myšlence „demokracie schopné bránit se“, ovšem zároveň v tomto p ípad dovedl porušení l. 10 (svoboda projevu) a l. 11 (svoboda shromáždění a sdružování) Evropské úmluvy.

Dorota Vogt byla v 80. letech lenkou N mecké komunistické strany a zároveň gymnaziální u itelkou jazyk . Pro své lenství a aktivní vystupování na stranických akcích jí byla dána výpov (od vodn ná její nedostate nou loajalitou ke státu). I když n mecké soudy postup školy schválily, ESLP shledal výpov jako nep im ený zásah do osobnostních práv u itelky a p ipomn l, že její pedagogická innost nenesla žádné známky politické agitace. Navíc u itelka neznamená pro stát žádné bezpečnostní riziko.¹⁹

V jednom ze svých lánk²⁰ tento judikát kritizuje i doc. Zden k Kühn:

„Nep esv d ivý exkurz do evropského práva (práva Evropské úmluvy) ukon il ÚS velmi neš astnou poznámkou. Záv ry, které ÚS vyvodil z nedostate né a povrchní analýzy judikatury ESLP, jsou prý podporovány též „nap . i zákonodárnou i soudní praxí v USA (viz rozhodnutí Nejvyššího soudu USA ve v ci Adler v. Board of Education).“

„(...) Teprve použitím amerického právního softwaru, který není v R b žn k dispozici, však dojdeme k p ekvapivému záv ru, že nedatovaný precedent potvrzující „sou asné“ sv tové konvergence, je precedent Nejvyššího soudu USA z vrcholné éry

¹⁷ Rozsudek velkého senátu ESLP 26. 9. 1995 . 17851/1991

¹⁸ l. 21 odst. 4 Listiny základních práv a svobod

¹⁹ Oproti tomu eská úprava §1 odst. 3 zákona 451/1991 Sb. se vztahuje i na n které vysokoškolské pedagogy

²⁰ Zden k Kühn, eské lutra ní rozhodnutí – role srovnávacího práva a nedostatky v soudcovské argumentaci, Pocta Vladimíru Mikule k 65. narozeninám, Praga ASPI Publishing 2002 str. 361 - 381

amerického mccarthismu z poátku padesátých let²¹. Jeho právní názor byl pítom odmítnut týmž soudem již o patnáct let pozdji.²²“

Krom výše nastíněného ÚS taktéž poítá s brzkou úinností zákona o státní službě , který by měl otázku lustrací áste n vy ešit. Tento předpoklad se ale nenaplnil a „služební zákon“ není úinný ani dnes.²³

²¹ Adler v. Board of Education, 342 U. S.

²² Keyishian v. Board of Regents of University of State of N. Y. 385 U.S. 589

²³ § 234 zákona . 218/2002 Sb.

3 Mezinárodn právní kontext

3.1 Ustanovení mezinárodních smluv

I když Ústavní soudy neshledaly lustrace jako celek v rozporu s mezinárodními smlouvami, kterými je ČR vázána, považují za vhodné přesto uvést některá ustanovení, která se lustrací týkají.

Mezinárodní pakt o hospodářských, sociálních a kulturních právech (č. 120/1976 Sb.) v článku 7, písmeno c) stanoví povinnost stát zajistit „(...) stejnou péči pro všechny dosáhnout v zaměstnání povýšení na odpovídající vyšší stupeň, **příeměň nebudou uplatňována jiná kritéria, než délka zaměstnání a schopnosti** (...).“²⁴ Výjimky připouští článek 4 a uvádí nezbytné podmínky „(...) pokud to může být slušitelné s povahou těchto práv a výhradně za účelem podpory obecného blaha v demokratické společnosti.“

Mezinárodní pakt o občanských a politických právech (č. 120/1976 Sb.) garantuje občanům smluvních států za rovných podmínek vstup do veřejných služeb své země (čl. 25 písm. c). Případná omezení musí být v souladu s článkem 26 Paktu, který stanoví zákaz diskriminace a rovnost občanů před zákonem.

Úmluva č. 111 Mezinárodní organizace práce (465/1990 Sb.) v článku 1, odst. 1, písmeno b) chápe diskriminaci jako „(...) jakékoli jiné rozlišování, vyloučení nebo dávání přednosti, jež má za následek znemožnění nebo porušení rovnosti předležitostí nebo zacházení v zaměstnání nebo povolání (...).“ Za diskriminaci není považována přednost na základě kvalifikace (čl. 1 odst. 2), což ale není případ lustrací. Úmluva dále připouští právo státu uinit nezbytná opatření proti lidem, kteří by pro bezpečnost státu mohli představovat riziko, ovšem i zde je třeba existence soudní ochrany.²⁵

Byla to především Mezinárodní organizace práce, která patřila k nejvtěším zahraničním kritikům českých lustrací.²⁶ Vyzývala již federální vládu, aby podnikla nezbytná

²⁴ Zvýrazněno doplněno autorem

²⁵ „Jakákoli opatření vůči osobě, která je oprávněně podezřelá, že se zabývá činností škodlivou pro bezpečnost státu, nebo o níž je prokázáno, že se zabývá takovou činností, se nebudou pokládat za diskriminaci za předpokladu, že taková osoba bude mít právo se odvolat k příslušnému orgánu zřízenému v souladu s vnitrostátní praxí.“ (čl. 4)

²⁶ stanovisko Správní rady Mezinárodního úřadu práce (č. j. GB.252/16/19)

opatření ke zrušení nebo změně lustracího zákona a zajistila náhradu škod všem osobám, které jím byly nespravedlivě postiženy.

Další mezinárodní kritika přišla například od Parlamentního shromáždění Rady Evropy. To sice opatření uznávalo potřebu postkomunistických států přijmout podobné zákony, ale i zde zopakovalo nutnost aplikace principu individuality, práva na soudní ochranu, presumpce nevinu a vyvarování se snaze uchopit lustrace jako nástroj politického boje a odplaty.²⁷

3.2 Polské lustrace

V Polsku se nový systém konstitoval postupně, přechodem od socialismu k liberální demokracii byl poměrně plynulý a z toho vyplývá i mírnější forma lustracího opatření než jaká přijala SFR.²⁸

Polská úprava je založena na jiném principu, než úprava česká. „*Zákaz zastávat určité veřejné posty nastupuje až sekundárně – jako sankce za nesplnění povinnosti zveřejnit svou minulost (tzv. lustrací lež). Lustrací lež musí být nejprve konstatována **pravomocným soudním rozsudkem**. Zákon z 11. dubna 1997 o povinnosti bývalých formálních a neformálních spolupracovníků komunistického bezpečnostního aparátu, kteří vykonávají veřejnou funkci, nebo o ní usilují, zveřejnit svou činnost v době komunistického režimu, zavazuje celou vládu ve veřejných institucích a uchazeče o tyto funkce narozených před 11. 5. 1972, k tomu, aby odevzdali prohlášení o relevantních skutečnostech jejich působení ve výše uvedených orgánech komunistického režimu.*

²⁷ Podvodní znění čl. 12, Rezoluce číslo 1096 Parlamentního shromáždění Rady Evropy: „*The Assembly stresses that, in general, these measures can be compatible with a democratic state under the rule of law if several criteria are met. Firstly, guilt, being individual, rather than collective, must be proven in each individual case - this emphasises the need for an individual, and not collective, application of lustration laws. Secondly, the right of defence, the presumption of innocence until proven guilty, and the right to appeal to a court of law must be guaranteed. Revenge may never be a goal of such measures, nor should political or social misuse of the resulting lustration process be allowed. The aim of lustration is not to punish people presumed guilty - this is the task of prosecutors using criminal law - but to protect the newly emerged democracy.*“

²⁸ Například Jiří Píbil to chápe jako důsledek „politiky kulatých stolů“ uplatované v Maarsku a v Polsku. „*Myšlenka sebe-omezující revoluce byla mnohem slabší, čímž se kromě jiného otevřel širší prostor pro radikálnější politiku dekomunizace a odlišnou interpretaci základních a politických práv (...). Zatímco logika pravidel u kulatých stolů prosazovala bezpodmínečně prosazování principu rovnosti všech osob před zákonem, revoluce otevřela více prostoru pro retroaktivní zákony a trestní spravedlnost.*“ Píbil, Jiří, Právní symbolismus, Filosofie AV ČR, Praha, 2007, str. 131; zvýraznění doplněno autorem

*(...)Právní následky pravomocně konstatované lustrace mají rozdílný vliv na právo zastávat ve stejné funkci, a to podle konkrétní funkce. Například aby mohl být soudce odvolán z funkce, je požadováno ještě pravomocné rozhodnutí disciplinárního soudu (...)*²⁹

Je třeba, že cílem práce není komparativní analýza lustracích zákonů v jednotlivých postkomunistických zemích, například Polska lze vidět, že problém vypořádání se s minulostí je možno řešit sofistikovaněji. Polský princip lustrace umožňuje společně s dostupnými relevantními informacemi o obsazení státní správy, aniž by dotčené absolutně omezoval v jejich přístupu ke stejným funkcím. Garance skutečné soudní ochrany je taktéž zachována.

²⁹ *Boleslaw Banaszkiwicz: Ústavní právní kontexty vyrovnání se s minulostí v Polsku, Ústavní soud ČR: Vyrovnání se s komunistickou minulostí ve státech střední Evropy, Brno, Linde, 2003, str. 57 (zákon byl roku 2007 novelizován, ale princip lustrace zůstal zachován)*

4 Lustra ní zákony a Evropský soud pro lidská práva³⁰

Postkomunistické státy střední a východní Evropy postupně vstoupily do Rady Evropy a souasn tak pristoupily k Úmluv o ochran lidských práv a základních svobod.³¹ Proti porušování takto garantovaných práv se mohou obané pristoupivších stát dovolávat ochrany před Evropským soudem pro lidská práva. Judikatura tohoto soudu je tak závazná i pro naše domácí orgány.³²

4.1 Sidabras a Džiautas proti Litv³³

Pánové Sidabras a Džiautas byli na základ litevských lustrací zákon propušt ní ze svých pozic ve veřejné správ a zároveň jim bylo zakázáno na dalších deset let vykonávat určitá povolání ve veřejné i v soukromé sfé e. Oba totiž za předchozího režimu pracovali pro místní složku KGB.³⁴

ESLP nakonec konstatoval, že v tomto pápad došlo k porušení článku 8 Úmluvy (právo na soukromý život) ovšem ve spojitosti s článkem 14 (zákaz diskriminace). Soud dovodil, že „(...) zákaz ovlivnil výrazným zp sobem možnost st žovatel rozvíjet vztahy s vn jším sv tem a vytvo il adu p ekážek ohledn možnosti vyd lávat si na živobytí, což m lo z etelný následek na jejich soukromý život.“³⁵

Soud sice uznal právo demokratického režimu na přijetí podobného zákona, neshledal ale tento zp sob p im ený deklarovaným cíl m³⁶ a to hlavn proto, že se zákon vztahoval i na

³⁰ Blíže David Kosa , Lustrace a bezpečnost, Jurisprudence 5/2008, str. 12-17

³¹ V ČR ratifikována jako 209/1992 Sb.

³² K otázce závaznosti ESLP se vyjád il i ÚS: „Ústavní soud nemá žádných pochybností o tom, že obsah závazného rozsudku Evropského soudu ve věci proti české republice představuje pro českou republiku závazek, jenž pro ni vyplývá z mezinárodního práva. česká republika je povinna nejen podle mezinárodního práva, ale i s odkazem na ustanovení l. 1 odst. 2 Ústavy takové závazky dodržovat.“ (Pl. ÚS. 604/2002)

³³ V české zn ní existuje komentář , Pavel Molek V c Sidabras a Džiautas proti Litv , Judikatura Evropského soudu pro lidská práva, 1/2005 str. 46-54

³⁴ Komitet gosudarstvennoj bezopasnosti

³⁵ § 48 citovaného rozsudku

³⁶ § 57 tamtéž

pozice v soukromé sfé e. Dalším problémem bylo i pom rn pozdní p íjetí zákona (tém deset let po vzniku státu).

4.2 Rainys a Gasparovi ius proti Litv³⁷

Kauza je áste n shodná s p edchozí, ovšem s tím rozdílem, že pánové Rainys a Gasparovi ius byli propušt ní z pozic v soukromém sektoru. ESLP zde tedy op t konstatoval porušení lánk 8 a 14 Úmluvy.

4.3 Ždanoka proti Lotyšsku³⁸

Tento p ípad se týkal práva na svobodné volby (lánek 3 Protokolu íslo 1). Paní Ždanoka nemohla využít pasivního volebního práva do lotyšského parlamentu, jelikož se aktivn podílela na innosti Komunistické strany Lotyšska po 13. 1. 1991. ESLP nakonec nekonstatoval porušení volebního práva. U inil tak p edevším s ohledem na historické zkušenosti Lotyšska p i obnovování jeho nezávislosti na SSSR. P iklonil se zde k principu „demokracie schopné bránit se“, k n muž se p ihlásil i eský Ústavní soud.

Na druhou stranu ESLP zd raznil pot ebu neustálého p ezkumu tohoto omezení.³⁹

4.4 Turek proti Slovensku⁴⁰

Jedná se o první p ípad, kdy se eskoslovenské lustrace dostaly p ed ESLP (by jen nep ímo). Navrhovatel požadoval na základ ustanovení ob anského zákoníku o ochran osobnosti, aby p íslušný vnitrostátní soud na ídil Ministerstvu vnitra vydat nové, tentokrát negativní lustra ní osv d ení. Se svou žalobou neusp l. Obrátil se tedy na ESLP, nebo tvrdil, že mu nebylo umožn no domáhat se svých práv p ed nezávislým soudem, jelikož mu nebyl umožn n p ístup ke všem spisovým materiál m⁴¹ a navíc trvalo ízení nep im en dlouhou

³⁷ Rainys a Gasparovi ius proti Litv , rozsudek ze 7. 4. 2005, stížnosti íslo 70665/01 a 74345/01

³⁸ Ždanoka proti Lotyšsku, rozsudek velkého senátu z 16.3 2006, stížnost íslo 58278/00

³⁹ §135 rozsudku „...the Latvian parliament must keep the statutory restriction under constant review, with a view to bringing it to an early end.“

⁴⁰ Turek proti Slovensku, rozsudek z 14.2. 2006, stížnost íslo 57986/00

⁴¹ Jednalo se p edevším o vnit ní sm rnicí StB z roku 1972, která byla v ízení ozna ena jako p ísn tajná.

dobu. ESLP mu dal za pravdu, p i emž op t konstatoval porušení lánku 8, ovšem pouze v procesní rovin .⁴²

4.5 Shrnutí judikatury ESLP

- lustra ní zákony jsou zp sobilé zasáhnout do práva na soukromý život dle l. 8 ve spojitosti l. 14 Úmluvy

- o diskriminací dle lánku 14 je takové zacházení, jež postrádá rozumové od vodn ní. P i pochybnostech se soud uchyluje k testu, jehož sou ástí je otázka:

Má toto rozdílné zacházení objektivní a rozumové od vodn ní? To znamená, že:

a) sleduje legitimní cíl?

b) je zde proporcionalita mezi tímto cílem a prostředky k jeho dosažení?⁴³

- je velký rozdíl mezi odep ením funkce ve veřejném a v soukromém sektoru (stejn tak je rozdíl mezi odep ením výkonu funkce a propušt ním z funkce)
- opožd ěné p ijetí lustrací má vliv na jejich legitimitu a ospravedlnitelnost
- je nutná existence procesních záruk p i soudní ochran
- lustrace jsou z definice do ásnou normou a je nezbytný jejich konstantní p ezkum

S n kterými zásadami vyty enými ESLP se eské lustrace vypo ádají celkem snadno (nap . se nedotýkají pozic v soukromé sf é)⁴⁴. Vedle toho jsou ovšem další záv ry ESLP pro lustrace v tší hrozbou.

P edevším z stává otázkou, zdali lustra ní zákony stále sledují legitimní veřejný zájem a jestli je tento druh zásahu do soukromého života p im ený deklarovanému cíli.⁴⁵ Riziko

⁴² §110 rozebíraného rozhodnutí, blíže MOLEK, Pavel. V c Turek proti Slovensku: Pravidla pro soudní p ezkum eskoslovenských lustrací. *P ehled rozsudk Evropského soudu pro lidská práva*, Praha: ASPI, 2006, ro . 4/2006, . 4, s. 262-269

⁴³ Viz. *Bou ková P., Havelková B., Koldínská K., Kühn Z., Kühnová E., Whelanová M.* Antidiskrimina ní zákon. Komentá . 1. Vydání. Praha: C. H. Beck, 2010, str.26

⁴⁴ S výjimkou §5 odst.1 zák. . 451/1991 Sb.

recidivy totality, před kterým mají lustrací zákony chránit, totiž není blíže konkretizováno, stejně jako nebyla prokázána jeho alespoň pravděpodobná hrozba.⁴⁶

Největším problémem ve svétle zmíněných rozhodnutí je absence „konstantního přezkumu“. Parlament ČR v roce 2000 na dobro zrušil časové omezení lustrací, čímž popel jejich dočasnost. Lustrací zákony jsou tak i nadále platnou a účinnou součástí právního řádu a jejich zrušení Parlamentem stále není na pořadu dne.⁴⁷

Zákonodárce se zrušením časového omezení nejen nezbavil povinnosti konstantního přezkumu, ale navíc porušil jednu z podmínek souladu lustrací zákonů s Úmluvou.

„Kruh okolo českých lustrací se pomalu, ale jistě uzavírá a snaha ospravedlnit tyto zákony ve svétle nejnovější judikatury ESLP se stává čím dál marnější.“⁴⁸

⁴⁵ viz. Kmec, J., Kosa, D., Kratochvíl, J., Bobek, M., Evropská úmluva o lidských právech. Komentář. 1. Vydání. Praha : C. H. Beck, 2012, str. 866 a 1214

⁴⁶ Viz. Williams, Kieran, Central Europe Review, Vol 1, No. 19. 1 November 1999

⁴⁷ Viz například postoj KDU-ČSL, která podmiňuje své setrvání ve vládě další platností lustrací zákonů, http://zpravy.idnes.cz/lidovci-varuji-ano-a-cssd-at-nepodpori-konec-lustraci-p01-/domaci.aspx?c=A140204_130020_domaci_kop

⁴⁸ David Kosa, Lustrace a bezpečnost aneb jak dlouho mohou české lustrací zákony ještě přetrvávat, Jurisprudence 5/2008, str 17

5 Specifika českých lustrací zákon

5.1 Brzké přijetí

Na rozdíl od polských zákonů přijatých v roce 1997 a litevských z roku 1998, byly v československu lustrací zákony přijaty v přímé době od revoluce, v letech 1991 a 1992. To samozřejmě výrazně podporuje jejich legitimitu. Na druhou stranu samotný fakt pozdějšího přijetí ještě automaticky nezakládá jejich protiprávnost, to by ESLP musel jako polské, tak litevské lustrace odmítnout jako celek, a to se nestalo.

5.2 Neaplikovatelnost zákonů na soukromý sektor a volené funkce

ESLP ve svých nálezech rozlišoval, jestli lustrace dopadají i na funkce mimo veřejný sektor. Česká právní úprava se (až na výjimky) nevztahuje na pozice v soukromé sféře. Stejně tak lustrace nepokrývají volené posty v zastupitelských sborech. Volební je zde postavena nejvýše a to lze jedině kvitovat.

Na druhou stranu, pokud už zákonodárce vztáhnul lustrací zákony na obany evidované ve svazcích StB, mohl pamatovat i na ekonomické prominenty minulého režimu, kteří po roce 1990 využili svých znalostí a kontaktů k akumulaci kapitálu a neformální politické moci.

5.3 Princip kolektivní viny

Pro to, aby daná osoba negativní lustrací osvědčení nedostala, stačí, aby byla splněna jedna objektivní podmínka (pozice v KS, evidence v seznamech StB atd.), a tím je jí **navždy** odepřen přístup k adveřejným funkcím. Konkrétní chování člověka není bráno jako relevantní stejně jako doba, po kterou danou pozici zastával. Formalizací byl poplen individuální charakter několika základních občanských práv garantovaných Listinou (např. práva na rovný přístup k voleným a jiným veřejným funkcím - § 21 odst. 4). Dle lustrací zákonů se všichni, kteří spadají pod formálně vymezené znaky, stali neoddiskutovatelnými pilíři totalitního režimu. Tuto logickou koncepci nelze nazvat jinak, než jako princip kolektivní viny a opouští-li se princip individuality, opouští se i princip rovnosti občanů před zákonem⁴⁹ Je třeba si uvědomit, že „porušení loajality je nutno vždy hodnotit v individuálním

⁴⁹ blíže František Šamalík, Lustrace lustracího zákona, časopis pro právní vědu a praxi, číslo 3/1994 str. 26

*p ípad , a to p edevším s ohledem na konkrétní funkci, kterou státní zam stnanec zastává, resp. teprve bude zastávat.*⁵⁰

⁵⁰ *Listina základních práv a svobod: komentář* . Vyd. 1. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012, str. 511

5.4 Absence libera níh d vod ⁵¹

Jak již bylo nastíněno výše, pouhý fakt evidence, i p íslušnosti k určité skupině, je zde neodstranitelnou překážkou. Skutečné chování jednotlivce a jeho dnešní vztah ke státu není pro otázku lustra ního osv ědění vůbec relevantní. Tato konstrukce je v rozporu s jedním z principů vlády práva, totiž presumpce nevin (čl. 40 odst. 2 LZPS). Listina sice tento princip uvádí ve spojitosti s trestním řízením, není ale d vod, aby tento princip nebyl imanentní součástí celého právního řádu.

Asi nejvíce zarážející je absence tísň jako základního libera ního d vodu. Už jen proto, že například StB jistě disponovala řadou nástrojů k vydírání lidí, které chtěla donutit ke spolupráci. Navíc další porevolu ní zákony, které si jako jeden z cílů kladou vypořádání se s minulostí, tísň jako relevantní okolnost uznávají. Například zákon o církevních restitucích⁵² chápe tísň jako jednu ze skutečností vedoucích k majetkovým k ivdám (§ 5, písmena e, f, g). Proto například církev, která doloží, že v rozhodném období převedla na stát svůj majetek z d vodu tísň, restituuje dnes daný majetek zpět. Ještě markantněji vynikne tento deficit lustra ního zákona ve srovnání se zákonem o t etím odboji.⁵³ Zde je připuštěno, aby status ú astníka protikomunistického odboje dostal i ten, kdo byl evidován ve svazcích StB.⁵⁴

Je tedy absurdní, že náš právní řád na jedné straně dokáže ob ana vyznamenat jako hrdinu odboje proti totalitě a zároveň ho „ocejchovat“ jako kolaboranta.

⁵¹ S drobnou výjimkou § 3 odst. 1 písmeno e) zákona č. 279/1992 Sb.

⁵² Zákon č. 428/2012 Sb. o majetkovém vyrovnání s církvemi a náboženskými společnostmi a o změně některých zákonů (zákon o majetkovém vyrovnání s církvemi a náboženskými společnostmi)

⁵³ Zákon č. 262/2011 Sb. O ú astnících odboje a odporu proti komunismu

⁵⁴ Viz. § 4 odst. 3 „Ob ana uvedenému v odstavci 1 se připisuje postavení ú astníka odboje a odporu proti komunismu, pokud jeho ú ast na odboji a odporu proti komunismu svou intenzitou, rozsahem nebo délkou zjevně převažovala jeho ú ast na budování, rozvoji a upevnění komunistické totalitní moci.“

5.5 Omezená možnost soudní ochrany

Dle článku 36 LZPS má každý, kdo tvrdí, že byl na svých právech zkrácen rozhodnutím orgánu ve veřejné správě, právo obrátit na soud, aby prozkoumal zákonnost takového rozhodnutí, přičemž z pravomoci soudu nesmí být vyloučeno prozkoumávání rozhodnutí týkajících se základních práv a svobod dle Listiny. Článek 4 Ústavy ČR garantuje soudní ochranu základním právům a svobodám. Jeden z nejpropracovanějších komentářů Listiny říká, že „(...) je nezbytné garantovat **soudní prozkoumání konkrétní aplikace lustráčního zákona**. Jen tak lze vyloučit jeho paušální použití i na případy, kdy by tato aplikace byla **zjevně nespravedlivá (odstraní nepřiměřenou tvrdost zákona)**.“⁵⁵

Přestože lustráční zákony zasahují do individuálních práv, jejich individuální ochrana není možná. Vydání lustráčního osvědčení není správním rozhodnutím dle správního řádu a správní žaloba proti němu není přípustná⁵⁶.

5.6 Materiály StB jako podklad pro rozhodování orgánů liberálního právního státu

V jiných zákonech, které řeší vypořádání se s minulostí⁵⁷, je minulý režim pokládán za zavrženíhodný systém potlačující lidská práva, proto je na jeho chování nahlíženo s nedůvěrou. Navíc tajnost policie je i v právním (natož v totalitním) státu z definice nevěřejná, prostá jakékoli kontroly, a již soudní i společenské. Kromě toho zákon o protiprávnosti komunistického režimu a odporu proti němu⁵⁸ v § 1 odst. 1 písm. c) konstatuje, že komunistický režim **porušoval základní zásady demokratického právního státu, mezinárodní smlouvy i své vlastní zákony a prakticky tím postavil vlně a zájmy komunistické strany a jejich představitelů nad zákon**. V tomto případě jsou však materiály tajné policie, která byla jednou z opor totalitní moci, prvním a jediným důkazem, s nímž právní řád nového liberálního státu počítá nevyvratitelné právní následky.

⁵⁵ Listina základních práv a svobod: komentář. Vyd. 1. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012, str. 510; zvýraznění doplněno autorem

⁵⁶ Viz. Pl. ÚS 1/1993 (...) osvědčení vydané podle zákona č. 451/1991 Sb. není rozhodnutím. Osvědčení je ve veřejnou listinou, již ministerstvo vnitra - jako kompetentní orgán státní správy - osvědčuje existenci nebo neexistenci určité, jemu známé skutečnosti nebo stavu, který nastal nebo trvá. Vydání osvědčení nepřechází správní řízení, a proto není rozhodnutím správního orgánu.

⁵⁷ Viz například zmíněný zákon o církevních restitucích

⁵⁸ Zákon č. 198/1993 Sb.

5.7 Retroaktivní charakter

Zákon zavádí právní sankce za chování, které bylo učiněno před schválením zákona. LZPS a mezinárodní smlouvy, kterými je ČR vázána, jasně stanoví, že trestnost činu se posuzuje a trest se ukládá podle zákona účinného v době, kdy byl čin spáchán⁵⁹ (lustrace zákony sice nejsou trestní právní normou, jsou však způsobilé pro potrestání odepřením jeho práva).

Samozřejmě, že princip *lex retro non agit* není absolutní a v nichž případech by bylo trvání na jeho bezpodmínečném dodržení v rozporu s principem právního státu.⁶⁰ To ovšem není případ lustrací, ty pouze osvědčí příslušnost ke skupině a příslušnost sama o sobě (pokud není dále náležitě prozkoumána), nemůže být z pohledu ochrany lidských práv považována bez dalšího za deliktní.⁶¹ Konečně každý může činit, co není zákonem zakázáno.⁶²

⁵⁹ 1. 40 odst. 6 LZPS

⁶⁰ Píbil, J. Právní symbolismus, Filosofie AV ČR, Praha, 2007, str. 148 (ve spojitosti s nálezy polského Ústavního tribunálu)

⁶¹ Jiřínský, Mikule: Některé ústavní právní otázky tzv. lustrace zákona, Právník 3-4 1992, str. 232

⁶² 1. 2 odst. 3 LZPS

Závěr

Nelze zpochybnit, že nově se utvářející právní stát měl legitimní právo chránit veřejnou správu (v širším slova smyslu) před jejím obsazením lidmi, kteří se za minulého režimu podíleli na potlačování lidských práv. Stejně tak byl zákon pochopitelnou snahou zákonodárce označit předšlý režim za zavrženíhodný. Na druhou stranu byl způsob provedení přinejmenším nešťastný. Deklarovaný veřejný zájem, (tj. především snaha o zabránění recidivě totality), sice mohl v 90. letech ospravedlnit částečnou suspenzi právních Listinou, hrozba návratu totality by však musela být mnohem hmatatelnější, aby bylo možné na podobném druhu zákona i nadále trvat. Na prahu tisíciletí měl ČR zcela jiným nebezpečím (korupce ve státní správě, organizovaný zločin, atd.).⁶³ Změna relevantních okolností a plynutí času, dostává lustrací normy minimálně do rozporu s LZPS a s mezinárodními smlouvami, jimiž je ČR vázána.

Od revolučních změn uplynula snad již dostatečně dlouhá doba, aby stát dokázal korektně upravit podmínky pro zastávání veřejných pozic. *„Zákonodárce by měl urychleně upravit předpoklady přístupu k veřejným funkcím v celém rozsahu a zakotvit v normách takto obecnou působnost osobní předpoklady přímo ve vztahu k demokratické společnosti, nikoli pouze zprostředkovaně a negativně s odkazem na minulou nepřijímanou loajalitu k totalitnímu státu a jeho represivním složkám.“*⁶⁴

Trvat na další potřebě lustrací zákon je totéž jako konstatovat, že náš společenský systém je po čtvrt století své existence křehčí, než měl být v roce 1996.

⁶³ Viz. Výroční zpráva BIS za rok 2012

⁶⁴ Třináct let stará slova Ústavního soudu Pl. ÚS 9/2001

Seznam použitých zdrojů

Banaszkiewicz B. : Ústavní právní kontexty vyrovnání se s minulostí v Polsku, Ústavní soud R: Vyrovnání se s komunistickou minulostí ve státech střední Evropy, Brno, Linde, 2003.

Bouková P., Havelková B., Koldínská K., Kühn Z., Kühnová E., Whelanová M. Antidiskriminační zákon. Komentář . 1. Vydání. Praha: C. H. Beck, 2010.

Gronský Ján, Komentované dokumenty k ústavním d'jinám Slovenska IV., Karolinum, Praha, 2007.

Kmec, J., Kosa, D., Kratochvíl, J., Bobek, M., Evropská úmluva o lidských právech. Komentář . 1. Vydání. Praha: C. H. Beck, 2012.

Listina základních práv a svobod: komentář . Vyd. 1. Praha: Wolters Kluwer R, 2012.

Příbá, J. Právní symbolismus, Filosofia AV R, Praha, 2007.

stanovisko Správní rady Mezinárodního úřadu práce (j. GB.252/16/19).

Kopie Návrhu (skupiny poslanců) na zrušení zákona . 451/1991 Sb., zákona NR . 279/1992 Sb., a zákon . 422 a . 424/2000 Sb. (za její poskytnutí velice děkuji prof. Zdeňku Jiřínskému)

lánky

Jiřínský, Mikule: Některé ústavní právní otázky tzv. lustračního zákona, Právník 3-4 1992

Kosa, D., Lustrace a běh času aneb jak dlouho mohou české lustrační zákony ještě přežít, Jurisprudence 5/2008

Kühn, Z. české lustrační rozhodnutí – role srovnávacího práva a nedostatky v soudcovské argumentaci, Pocta Vladimíru Mikule k 65. narozeninám, Praga ASPI Publishing 2002

Molek, P. V c Sidabras a Džiautas proti Litvě, Pravidla pro soudní přezkum československých lustrací. *Přehled rozsudků Evropského soudu pro lidská práva*, Praha: ASPI, 1/2005

Molek, P. V c Turek proti Slovensku: Pravidla pro soudní přezkum československých lustrací. *Přehled rozsudků Evropského soudu pro lidská práva*, Praha: ASPI, 2006, ročník 4/2006, číslo 4

Šamalík, F. Lustrace lustračního zákona, časopis pro právní vědu a praxi, číslo 3/1994

Internetové zdroje

Výroční zpráva BIS za rok 2012, <http://www.bis.cz/n/2013-11-07-vyrocni-zprava-2012.html>

Postoj KDU-ČSL k lustracním zákonům, http://zpravy.idnes.cz/lidovci-varuji-ano-a-cssd-at-nepodpori-konec-lustraci-p01-/domaci.aspx?c=A140204_130020_domaci_kop

Převodní vládní návrh lustracního zákona http://www.psp.cz/eknih/1990fs/tisky/t0841_00.htm

Rezoluce číslo 1096 Parlamentního shromáždění Rady Evropy, přijatá roku 1996 <http://assembly.coe.int/Main.asp?link=/Documents/AdoptedText/ta96/ERES1096.htm>

Williams, K. Central Europe Review, Vol 1, No. 19. 1 November 1999 <http://www.ce-review.org/99/19/williams19.html>.

Rozsudky FÚS a ÚS

Pl. ÚS. 1/1992 (Lustrace I.)

Pl. ÚS. 09/2001 (Lustrace II.)

Pl. ÚS. 604/2002

Pl. ÚS. 1/1993

Rozsudky ESLP

rozsudek velkého senátu z 26. 9. 1995 . 17851/1991, kauza Vogt

rozsudek velkého senátu ze 7. 4. 2005, stížnosti číslo 70665/01 a 74345/01, Rainys a Gasparovičius proti Litvě

rozsudek velkého senátu z 16.3 2006, stížnost číslo 58278/00, Ždanoka proti Lotyšsku

rozsudek ze 14. 2. 2006, stížnost číslo 57986/00, Turek proti Slovensku

Zákony

zákon . 451/1991 a 279/1992 Sb.

zákon . 422/2000 Sb. a zákon 424/2000 Sb.

Ústava České republiky . 1/1993 Sb.

Listina základních práv a svobod, . 2/1993 Sb.

zákon 218/2002 Sb.

zákon 428/2012 Sb.

zákon 262/2011 Sb.

zákon 198/1993 Sb.

Mezinárodní smlouvy

Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod

Úmluva . 111 MOP

Mezinárodní pakt o občanských a politických právech

Mezinárodní pakt o hospodářských, sociálních a kulturních právech